

nem mutatta senkinek, hogy rosszul esett neki a dolog. A Nagykőrösi Tanítóképző udvarán énekeltük el Kodály–Berzsenyi Magyarokhoz c. hatalmas kánonját, a „Forr a világ ....” kezdetűt, amit Kodály vezényelt és Márton Barna olyan szépen elrendezte, hogy mikor kell belépni a szólamoknak, mert azért Kodály beintése alapján ez nehéz lett volna. Dehát nem is ez volt a feladata Kodálynak.

1947-ben, amikor a Zeneakadémiára kerültem, létezett még egy ének szaktanítói tanfolyam. Ennek Ádám Jenő volt a tanszakvezetője. Tudjuk, hogy a koncepció Kodály nevéhez fűződik, de az egész kidolgozása Ádám Jenő munkája volt. Ezt egy kicsit elhallgatják, de ez semmit sem von le a lényegből, mert Kodály pontosan látta, hogy a zenei anyanyelvünkre kell alapozni az egész koncepciót. Ahhoz, hogy részleteiben ezt hogyan lehet megtanítani, ahhoz egy olyan vérbeli pedagógus kellett, aki vidékről jött Kodály hívó szavára és az ő közreműködésével került a Zeneakadémiára.

Ő tanította a módszertant és nagyon világosan látta, hogyan is kell ezt csinálni. Hogy valakit megtanítsunk lapról énekelni, először meg kell ismertetni a zenei anyanyelvével. Ez a magyar parasztdal, amit még az őshazából hoztunk magunkkal. Van egy ősrégi anyag nyolcszáz-ezer dallammal és van vagy százezer, ami vegyes stílusú, új stílusú népdal, amiből kinőtt a magyar nótának is az a fajtája, ami-

ből Kodály is bevett néhányat az iskolai gyűjteményébe: Simonffy, Szentirmai, Szerdahelyi, Bihari, Egressy, Lavotta a XIX. század nagy muzsikusaik közül. Világosan elrendezte a daltanítás módszerét Ádám Jenő. Két nagy rendszer létezik: a hallás utáni daltanítás és a jelről tanítás. A hallás utáni azért rendkívül fontos, mert úgy maradt meg az a százezer körüli népdalunk, hogy apáról fiúra, vagy anyáról leányra szállt. Kukoricafosztáskor, lakodalomkor hallották az utódok. Ehhez jött a különböző korok muzsikája, amit a relatív szolmizációs rendszerrel meg lehetett tanítani. A jelről való tanításhoz tartozik a kézjelről, betűjelről és hangjegyről való tanítás. Ha ezt nem csinálják végig, akkor nem fognak tudni a gyerekek lapról énekelni.

– *Abban a két évtizedben, amikor Ön a Tanítóképzőben tanított, milyen változást tapasztalt a jelentkezők felkészültségében?*

– Ennek van egy kis előzménye. Mikor én a Zeneakadémiára kerültem, Ádám Jenő kiküldött minket tapasztalatszerzés céljából iskolákba. Én Bors Irmához kerültem, akit akkor még Bors Virginiának hívtak, mert a terézvárosi templom melletti iskola még egyházi iskola volt. Az volt a feladatom, hogy nyolcadikosoknak tanítsak meg egy Mozart kánon. Ezek a gyerekek első látásra el tudták énekelni! Tizenöt-húsz perc múlva gyönyörű kánon szólt. A Tanítóképzőben előfordult, hogy

négyszeres túljelentkezés is volt! Alkalmassági vizsgát kellett tenni a jelentkezőknek. Szinte vérre ment, volt, aki öngyilkossággal fenyegetőzött, ha nem veszik fel. Később pártunk és kormányunk úgy látta, hogy baj van, kevés a pedagógus, képesítés nélküliek tanítanak kint az iskolákban, tehát szaporítsuk fel a tanítóképzősök számát. Majd – nem tudom milyen megfontolásból – eltörölték az alkalmassági vizsgát. Legalább nyolc éven keresztül a hallgatók mindössze egy féléves módszertani képzést kaptak. Semmiféle hallásméleti képzésben nem részesültek, és ezek a pedagógusok most is tanítanak még. Aztán rájöttek, hogy ez így nem jó. Bevezették a heti két énekórát évfolyamonként és lett egy szakkollégiumi csoport, ahol sokkal többet kaptak énekből. Ez alapos volt, de még mindig nem elegendő. Az ének szakkollégiumba most komolyabb felvételt kellene csináltatni. A másik fontos kérdés az, hogy a gyerekekkel hogyan lehetne megszerettetni az éneket. Most az ellenkező irányba elszaladt a ló velünk. Vagyis semmi nincs. A felső tagozatban is legfeljebb zenehallgatás van, de nem nagyon érdekli őket. Alulról fölfelé építkező rendszerrel kéne a zene szeretetét visszaállítani, élő bemutatással. Sokkal komolyabban kéne törődni az egész oktatással, ha azt akarjuk, hogy ebben az országban az emberek országépítő, kulturált és kulturát szerető embereké váljanak. *Szöke Cecília*

Josef Eckhardt/Erik Pawlitz/Thomas Windgasse

A koncert-látogatottsági lehetőségek jobb kihasználásáért

ARD-tanulmány a klasszikus koncertek és operaelőadások látogatottságáról

Aligha volna olyan gazdasági vállalkozás, amelyik a működését saját tevékenysége hatáskörének olyannyira hiányos tapasztalati (empirikus) ismereteire merné építeni, mint azt a legtöbb kultúra-szervező teszi. A Német Színházak Szövetségének színházi statisztikája a legprominensebb azon kevés források közül, amelyeknek felméréseire támaszkodni lehet, habár az itt alkalmazott adat-

felvételi módszerek részben már túlhaladottnak számítanak. A 2005-ben nyilvánosságra hozott 8. KulturBarometer új kutatási eredményeket tárt fel, amelyek pótolják az addigi ismerethiányokat, valamint megjelent az ARD (Német Közszolgálati Rádió- és TV állomások Munkaközössége) vizsgálata, a németországi klasszikuszenei színházi- és koncertrendezvények látogatottságáról.

Az ARD komolyzenei tanulmányának célkitűzései

Alig találunk adatokat a németországi klasszikuszenei színházi és koncertrendezvények látogatottságáról. A 8. KulturBarometer, amit a Kultúrakutatási Centrum a Német Zenekarok Szövetségével karöltve hozott létre, és 2005 novemberében jelentetett meg, a téma igen

kevés aktuális forrásainak egyike. A tanulmány szerint „a német polgárok 42 százaléka legalább egy zenés színházi ill. klasszikuszenei koncertet látogatott meg 12 hónap alatt”. Azonkívül arról számol be, hogy „ez 18 százalékkal több a 20 évvel ezelőtt mért adatoknál, ugyanakkor a publikum összetétele az idősebb korosztály és értelmiségi körök felé tolódott el.”

Ez a tényállás élénk sajtóvisszhangot keltett. A Német Színházak Szövetsége, amelynek sajtát 2003/04-es szezonra vonatkozó opera- és koncert-látogatási statisztikája lényegesen alacsonyabb adatokat mutatott fel, kritizálta a *Kultur-Barometer* megállapításait, ami heves vitát váltott ki.

Az ARD a fenti statisztikától függetlenül jelent meg átfogó komolyzenei alapkutatási eredményeivel. Célja volt a klasszikus zene publikumának a rádió és hanghordozókkal kapcsolatos magatartásának kutatása, de emellett természetesen a koncert és operaelőadások látogatottságának felmérése is. A megkérdezettek nyilatkozatai alapján azok részaránya, akik évente legalább egyszer klasszikus-zenei koncertet (templomi koncertet is) látogattak, vagy egy opera-/balett előadást megnézték, a felnőtt lakosság 42 százaléka. Az ARD-tanulmány ezzel ugyanarra az eredményre jutott, mint a 8. *Kultur-Barometer*.

Ha közelebbről vizsgáljuk a fenti adatot, a megnövekedett statisztikai szám mögött a következő látogatási összetétel áll (átfedésekkel): klasszikus-zenei koncertre évente 31 százalék, templomi hangversenyre 35 százalék és operaelőadásokra kerekén 27 százalék jut. Ha a koncertlátogatóknak azt a csoportját, akik sajtát bevalásuk szerint tulajdonképpen nem számíthatók a komolyzene kedvelői közé, a teljes részarányból kivonjuk, a felnőtt népességnek még mindig 38 százalékát tekinthetjük egy olyan csoportnak, amelyik a komolyzene pódiumi, templomi vagy színpadi élvezetétől nem zárkózik el.

„Széles” és „szűk” látogatói skála

Arra, hogy a népességnek ez a 38 százaléka valóban él-e a program-ajánlatokkal,

* (társadalmi-népességi)

** (jellemző alaki jegyek)

a közvélemény-kutatás nem ad választ. A ritkán művelt tevékenységeknél gyakran hibázik az emlékezés, így a megadott válaszokat nem tekinthetjük autentikusnak, ezért a továbbiakban nem annyira egy valóban létező közönségről, mint inkább egy „széles” látogatói skáláról beszélünk.

A „széles” látogatói skála itt magában foglalja a komolyzenei koncertek látogatóinak tág spektrumát, a templomi hangversenyekig bezárólag. A koncertlátogatás történhet gyakran vagy ritkán, esetleg nem is a zene kedvéért. Itt tisztán vallási vagy szociális motívumok is szerepet játszhatnak, mint például az évenkénti húsvéti hangversenyek vagy karácsonyi oratórium-estek.

A „széles” látogatói skála mellett a tanulmány a „szűk”-nek meghatározott csoporttal is foglalkozik, az ide tartozókra a gyakori koncert- és operalátogatás a jellemző. Részarányuk a teljes felnőtt népességhez viszonyítva csupán 6 százalék.

Szociodemográfiai* és tipológiai** sajtó-tosságok elemzése

Milyen közösségre vagy környezetre jellemző sajtóosságokat jelenít meg a „széles” koncertlátogatói skála? Melyek kapcsolódnak a jelen tanulmány szerint inkább a nagyvárosias régiókhoz? A következőkben klasszikus demográfiai ismertetőjelek segítségével, érdeklődési területeknek, szabadidő tevékenységeknek járunk utána. Ehhez a mindenkori struktúrát az össznépességhez viszonyítva tárgyaljuk. A „szűk”-ként meghatározott csoportot szembe állítjuk az előbb megnevezett „széles” csoporttal. Az arányaiban egyértelműen kisebb szűk csoport miatt az eltéréseket mindamelletts visszafogottan kell értékelni.

A nők a „széles” hangverseny-látogatói potenciálban túlréprezentáltak

A nők nagyobb számban képviseltetik magukat a „széles” csoportban mint a férfiak. Ennek a megosztottságnak kétségtelenül biológiai vonatkozásai is lehetnek. Túlsúlyban az idősebbek vannak. Ez mind a nőkre, mind a férfiakra is vonatkozik. Azonban mivel a férfiak várható életkora rövidebb, magától értetődik, hogy a nők aránya ebben a csoportban –

hasonlatosan azok arányához a népesség 14 éven felüli társadalmában – magasabb.

Az idősek dominanciája

Az idősek dominanciája a „széles” csoportban különösen feltűnő. Az, hogy ez csupán egy általános időskori jelenségnek, vagy egyes csoportok tradicionális beidegződésének tekinthető, nem állapítható meg, mivel a jelen tanulmány egy pillanatnyi helyzetfelmérésen alapszik. Minél idősebbé válik a személy, annál jobban eltér hangverseny-látogatási aktivitása – pozitív értelemben – a népesség átlagától. Vagyis kora előrehaladottságával növekszik érdeklődése a komolyzene iránt.

A „széles” látogatói skála átlag életkora 53, a „szűk” csoporté 59 év

Mélyen az átlag alatt vannak reprezentálva a 14–29 évesek. A „széles” csoport tagjai között kevesebb mint minden tizedik tartozik a komolyzenei koncertlátogatók közé. Ezzel szemben itt az 50 éven felüliek aránytalanul jobban képviseltetik magukat. A „széles” látogatási potenciálhoz tartozó személyek átlag életkora 53,4 évre tehető, és ez 7 évvel több, mint a német népesség átlag életkora (46,6 év). Összehasonlítva azokkal, akik nem tartoznak a „széles” csoporthoz, a különbség még szembetűnőbb. A nemkoncertlátogatók 42,3 éves átlag életkorukkal fiatalabbak nemcsak a „széles” csoporthoz tartozóknál, hanem minden megkérdezettnél is.

A „szűk” csoport esetében még szembetűnőbb a korosztályi jelenség. A „széles” csoporttal összehasonlítva még kevesebben tartoznak ide 50 éven alul és még többen 50 éven felül. Így tehát az átlag életkor valamennyivel a „széles” csoport átlag életkora fölé emelkedik: 59,4 év.

Magasabb képzettségűek viszonylag jobban reprezentáltak

A „széles” koncertlátogató csoportban több mint minden negyedik személy rendelkezik magasabb iskolai végzettséggel vagy végez éppen egy stúdiumot. Ez az arány felette áll a német népesség átlagának, ahol csak minden ötödik polgár rendelkezik magasabb iskolázottsággal.

Főiskolai képzettséggel a koncertlátogatók jó 44 százaléka rendelkezik. Ez a „széles” csoportban a legnagyobb átlag érték, ami megközelíti a népesség átlagát. Több mint minden ötödik részt vett továbbképzésen, vagy érettségivel rendelkezik, míg a Német Szövetségi Köztársaság felnőtt lakosságából csak minden negyedik. A népesség átlagánál alacsonyabb az iskolai tanulók részvétele a „széles” koncertlátogató csoportban.

A legtöbb koncertlátogató dolgozik

A legtöbb koncertlátogató dolgozik (53%). Majdnem minden harmadik alkalmazotti státuszban van. Önállóak és közhivatalnokok azonban lényegesen kisebb számban fordulnak elő a dolgozó koncertlátogatók között, habár a népesség átlagában egy harmaddal jobban képviseltek. A korosztály szerinti megoszlásból már feltételezhető, hogy a (már) nem dolgozók aránya nem lehet jelentéktelen. Részvételük a csaknem 47 százalékukkal ugyan csak marginálisan csekélyebb a dolgozó koncertlátogatóknál, a népesség átlagánál mégis magasabbra tehető.

A felmérés nem terjedt ki annak vizsgálatára, hogy a nyugdíjasok milyen tevékenységet folytattak korábban, így nyitva marad a kérdés, hogy tulajdonképpen milyen speciális szakmai körökhöz tartoznak. Az iskolai végzettségek regisztrálása révén feltételezhető, hogy kevésbé tartoztak munkás- vagy alacsony iskolázottsági körbe.

Magától értetődik, hogy a „szűk” csoportban a magasabb átlagéletkor miatt a dolgozók részaránya is kisebb, majdnem minden második személy a „nyugdíjas” körhöz tartozik.

A koncertlátogatók gyakran folytatnak kulturális tevékenységet és aktívak

Mivel foglalkoznak a „széles” koncertlátogató skála tagjai szabad idejükben? Hogy jobban megismerjük ezt a csoportot, a továbbiakban szabadidős programjaikkal és érdeklődési körökkel foglalkozunk. Az átlag lakossággal összevetve ők gyakrabban foglalkoznak kultúrával kapcsolatos tevékenységgel. Átlag minden ötödik találkozik – legalábbis alkalmanként – másokkal, közös muzsikálás céljából, 17 százalékuk ezt a tevékeny-

séget hetente legalább egyszer gyakorolja. Minden ötödik legalább egyszer hetente játszik egy hangszerezen. A népesség átlagánál valamivel gyakrabban űznek sportot. Kétharmaduk legalább egyszer hetente gondoskodik arról, hogy fit legyen.

Nem meglepő, hogy ennek a csoportnak a tagjai klasszikus koncertek, templomi hangversenyek, balett- és operaelőadások rendszeres látogatói, és így a szabadidő tevékenység köre zárul. Hozzávetőleg 83 százalékuk látogatja a múzeumokat. Az átlag népességhez képest az olyan tevékenységek mint táncrendezvények ill. diszkók látogatása alacsonyabb arányt képviselnek. Az érdeklődési kör főleg az előbbi tevékenységekkel egyezik meg. Jóllehet a koncertlátogatóknál a ranglistát egyéb érdeklődési területük mellett a barátokhoz és ismerősökhöz fűződő kapcsolatuk vezeti, a kultúra – mint művészet, irodalom, színház – és a politika iránti érdeklődésük messze erősebb, mint az az átlagos népesség körében megjelenik.

A „szűk” látogatói skála kulturális érdeklődése még az előbbieknél is jobban kialakult. Ez megmutatkozik mind a szabadidő tevékenységre vonatkozó kérdésekre adott válaszaiknál, mind érdeklődési területükénél. 90 százalék felett nyilatkoztak úgy, hogy a politika és művészet, irodalom és színház érdeklíti őket. Ezzel mintegy 10 százalékkal haladták meg az ilyenirányú érdeklődéssel rendelkező „széles” potenciálhoz tartozókat.

A koncertlátogatók előszeretettel vonzódnak a klasszikus muzsikához

A zenei preferencia szerint, amit elnagyolt zenei stílus-kategóriák szerint adtak közre, a koncertlátogatók a teljes népességgel szemben nyilvánvalóan átlagon felüli előszeretettel mutattak fel a klasszikus zene iránt. 86 százalék találja a komoly zenét legalábbis jónak, ezt követi a rock- és popzene (60%). Ez utóbbi minden személynél átlagon alul értékelt. Nyilvánvalóan az elnagyoltan meghatározott zenei stílusoknak, valamint a koncertlátogatók széleskörű meghatározásának köszönhető a rock- és popzene kedvelők magas aránya a koncertlátogatók esetében. A rock- és popzene azonkívül tekintélyes variációját jelenti a stílu-

soknak, nem utolsósorban dallamában, ritmikájában és tempójában. Nem szabad figyelmen kívül hagyni a népzene és sláger iránti átlagon felüli érdeklődést sem, ami ismét az idősebb emberek ízlésvilágára jellemző.

A hip-hop, techno, rock és pop iránti érdeklődés, még a sláger is csekélyebb a „szűk” potenciálban, mint a „széles”-ben. A népzenei érdeklődés értékei jelennek meg, a klasszikus zene iránti érdeklődés 99 százalékos átlagával („nagyon tetszik/tetszik”) abszolút domináns.

A koncertlátogatás, bérletvásárlás, információigény motivációi.

A zene élvezete mint fontos motiváció

Nemtől, kortól és képzettségtől függetlenül az összes vizsgált csoport esetében a zene élvezete a legfontosabb motiváció. Különleges élményt átélni, kikapcsolódni, a „széles” koncertlátogatói körnél motiváció szempontjából a ranglista élén áll. Különleges ünnepi atmoszférát élvezni, jól szórakozni és a horizontot szélesíteni, még mindig több mint a koncertlátogatók egynegyedénél fontos vagy nagyon fontos. A ranglista középtáján áll: „erőt nyerni a mindennapokhoz”, „bizonyos szövegeket, zenekarokat és karmestereket hallgatni”, valamint „partneremet/barátaimat/szüleimet elkísérni”. Kevésbé fontosnak tűnnek a szociális motivációk: „érdekes embereket megismerni”, „bizonyos témákhoz hozzászólni tudni” és „bizonyos körökben mozogni és azokhoz tartozni”.

Szociális indíték, főleg idősebbeknél

Bármennyire is általános érvényű indítéknak tűnik a zene élvezete, megkülönböztethetünk demográfiai kritériumok alapján más motivációkat is. A nőknél például az ünnepi környezet, de a lehetőség horizontjuk szélesítésére is sokkal nagyobb szerepet játszik a koncertlátogatásnál, mint a férfiaknál. Az idősek és fiatalok korcsoportja egész sor indítékban különbözik egymástól. Míg a 65 éven felülieknél az „ünnepi atmoszféra”, „erőt nyerni a mindennapokhoz”, „bizonyos művészeket meghallgatni” „bizonyos témák-

hoz hozzászólni tudni”, „bizonyos körökben mozogni” átlagon felüli, a 14-29 éves korosztály számára ugyanez átlagon aluli jelentőséggel bír. Ebből az következik, hogy a szociális motivációk az idősebb koncertlátogatóknál érhetőek tetten, míg a fiatalok esetében „örülni és jól szórakozni” átlagon felüli értéket képvisel.

A bérlet – mint motiváció – alig játszik szerepet

A bérlet – úgy tűnik – az opera- és koncertlátogatók túlnyomó többségénél nem játszik szerepet. Csupán alig több mint minden tizedik komolyzene kedvelő rendelkezik koncert- vagy operabérlettel. Ez Németország lakosságának mintegy 4 százalékát teszi ki.

A koncert- valamint opera-, és balett-bérletesek részaránya körülbelül megegyezik. Mivel a bérletes komolyzene kedvelők jó 10 százaléka nemcsak koncert, de operabérlettel is rendelkezik (4,5%), a vizsgálódások erre a két csoportra terjednek ki. Az, hogy a templomi koncertek bérletesei az összbérleteseknek csupán kis részét teszik ki, annak az az oka, hogy itt a belépőjegyeket általában nem bérlet formájában árusítják.

Inkább a férfiak és idősebbek vásárolnak bérletet

A bérletesek között gyakrabban találunk férfiakat és idősebbeket, mint fiatalokat. Dolgozók és magasabb képzettséggel rendelkezők valamivel az átlag felett rendelkeznek bérlettel. A nemdolgozók és alacsonyabb képzettséggel rendelkezők között nagyszámú idősebb komolyzene kedvelőt találunk.

A rendezvények információs forrásai

A komolyzene-kedvelők elsősorú információ-forrását az újságok jelentik. Ezt a barátok, ismerősök, rokonok és kollegák tippjei, valamint plakátok hirdetései követik. Az Internet és a Rádió azonos átlagértékkel a sor végét zárja. Helyszíni információs anyagok, mint prospektusok, szórólapok, helyi lapok és a TV még kéthelyértékű százalékot képvisel. Az információs források közül a legritkábban említettek az írásos meghívók, saját bérlet, egyesületek és a teletext.

A koncertlátogatás akadályai

Azoknak a komoly zene iránt nyitottaknak a száma, akik kevesebbszer mint kétszer mennek el klasszikus-zenei koncertre, templomi koncertre, vagy operaelőadásra, a felnőtt népességnek még mindig 15 százalékát teszik ki. Miért tartózkodik ez az egyáltalán nem kis csoport a klasszikus zenei rendezvények látogatásától?

Magas belépődíjak és hiányzó személyes motiváció

A megkérdezettek által megadott okok széles szóródást mutatnak és a többféle válasz megadásának lehetősége ellenére az azonos okok aránya nem éri el az 50 százalékot. A megkérdezettek 48 százaléka számára „a belépőjegyek túl drágák”, ami azt jelenti, hogy a klasszikus-zenei rendezvények látogatása – mindegy milyen műfajban – a teljes népesség legalább 7 százaléka számára pénzkérdés is. Második okként szerepel: „nem ismerek senkit, aki ilyesmi iránt érdeklődne és egyedül elmenni nem jelent számomra élvezetet”, valamint „nagyon kevésbé ismerem ki magam a klasszikus zenében”, valamint „egyszerűen fáradt és lusta vagyok hozzá”.

Akadályként még számos ok merül fel. A megkérdezett csoport 40 százaléka nevezte meg visszatartó okként: „az oda vezető út hosszú és bonyolult”, „nincs időm ilyen rendezvények látogatásához”, „a helyi koncertajánlat nem érdekes”. Majdnem ugyanannyinak az a véleménye, hogy „nekem megfelel a rádió programajánlata”. A legkevesebben neveztek meg visszatartó indoknak az ünnepi környezetet, az embereket, akikkel ott találkoznak, vagy a hiányzó alkalmas ruházatát.

Ha eltekintünk a sok esetben hiányzó személyes motivációtól, úgy beláthatjuk azt, hogy a koncertlátogatások egy része érhető objektív akadályok miatt marad el. A drága belépőjegyek, a koncerthelyek körülményes elérhetősége, az érdektelen helyi koncertajánlatok, komolyan veendő akadályoknak tekintendők. Különösen meghatározott célcsoportoknál játszik a belépődíj feltűnően nagy szerepet: nők, 14–19 éves korosztályhoz tartozók és különböző továbbképző tanfolyamok résztvevői panaszkodnak átlagon felüli mér-

tékben a koncert- és operalátogatás magas költségeire. A tanulmány ezen részeredménye arra utal, hogy a koncert- és operalátogató potenciál még nagyobb lehetne mint a „széles” csoport, ha megfelelő célcsoportokat – a helyi lehetőségek gondos analizálása után – célzatosan megszólítanák és támogatnák.

Végeredmény

A bevezetésben vázolt vélemény-különbségeket a klasszikus zene aktuális koncertközönségének valóságos mértékéről a fenti beszámoló adatai nem oszlatják el egyértelműen. A definícióra vonatkozó különbségek az emlékezetben élő koncertlátogatások és a valóságos eladott koncertjegyek között egyrészt, valamint azonos személyek itt tekintetbe nem vett többszöri koncert- és operalátogatását másrészt, a számadatokat csak igen korlátozott mértékben teszik egymással összemérhetővé. A rendelkezésre álló adatok birtokában ezért ésszerűnek tűnik, a németországi koncert- és operapublikum meghatározásánál. potenciálról beszélni.

Az adott eredmény szerint a koncert- és operalátogatók „széles” skálája a felnőtt népesség 38 százalékát, a „szűk” skála pedig 6 százalékát teszi ki. Az pedig, hogy ezek az adatok mennyiben fedik le a valóságos helyzetet, nem lehet tárgya egy egyszeri körkérdeés eredményének. Ennek a kérdésnek a megválaszolásához komplex és céltudatos speciális tanulmányok szükségeltetnének, aminek állításai akkor lennének meggyőzőek, ha azokat rendszeres időközönként meg lehetne ismételni.

A jelen pillanatfelvétel azonban a megrajzolt csoportok néhány tulajdonságát világosan írja le. A potenciális hangverseny- és operalátogatók esetében nem szabad figyelmen kívül hagyni az idősebb és a magasabban képzett társadalmi rétegek dominanciáját. Egyidejűleg úgy tűnik, hogy függetlenül kortól és képzettségtől a komolyzene közönség-utánpótlása teljesen hiányzik. Még akkor is, ha folyamatokat a feltárt adatok nem tükrözhetnek, azok gondolat-ébresztők lehetnek azok számára, akik Németországban felelősséget éreznek a klasszikuszenei kultúra megőrzése és fejlődése iránt.

(Das Orchester 2006/12)